

der i Thykland ere Landsbyer forsvundne for at give Plads for Herregaarde. Det er det, der er i høj Grad trykkelige. Det samme er Tilfældet i England. Naar man der taler om Gaarde, menes dermed Ejendomme paa 2—300 Tdr. Land, altsaa Ejendomme, som her gaa ind under Begrebet Stor-Besiddelser. Det er de Regler, vi have haft for Sammenlægning og Udtykning i vort Land, som have bevirket, at Jordbruget har kunnet tage et saa forbavsende Opsving, som det har gjort, uden det vilde det ikke have været muligt. Men derfor mener jeg ogsaa, at i Njeblikket, hvor Konjunkturerne stille sig vanskelige og vanskelige, hvor Storbødriften har større og større Vanskeligheder ved at opfylde de Forpligtelser, den har til Fremgang i intensiv Behandling af Jorden, større og større Vanskelighed ved at bære de Byrder, der hvile paa den, er det naturligt at søge at bringe Udviklingen videre i Retning af den Slags Jordbrug, som have vist sig at betale sig bedst, og det er de smaa Brug. En Lov, som den her foreliggende, burde som sit Formaal have det at lette Udviklingen af de mest rentable Jordbrug i Landet, det er Husmandsbrugene. Havde man sat sig det til Opgave, er det klart, at Landarbejderne ogsaa vare komne ind under den Historie. Det er en Selvfølge, at saa snart Staten vilde træde hjælpende til, vilde Landarbejderne ogsaa derigennem kunne komme i Besiddelse af Jordbrug, og Spørgsmaalet om Arbejdskraft paa Landet for de store Besiddere vilde falde bort af sig selv. I ethvert Tilfælde kan det ikke være Lovgivningsmagtens Sag at skaffe Arbejdere til bestemte Klasser i vort Samfund; det maa Tiderne og disse Klasser selv sørge for. Mener Godsejeren og Bonden, at hans Arbejdere trænge til et Jordbrug, nuvel, saa lad ham lægge Jord ud til en saadan Arbejderfamilie, men det, der staaer for Staten som Maalet, bør være i Almindelighed at skabe de Jordbrug, som ere de bedste for hele Udviklingen, som baade nu og i en lang overfluelig Fremtid vilde være dem, som bedst kunne bevare Fremgangen i Retning af intensiv Drift. Det er sikkert, at der er intet Jordbrug, der i saa Henseende kan stilles ved Siden af Husmandsbruget, hverken Storbødrift eller Fællesbrug. Husmandsbruget staaer i den Retning øverst, og det er en Selvfølge, thi hvad er et Husmandsbrug? For at sige det i sin Almindelighed, er det selvfølgelig det, hvor Arbejderfamilien ernærer sig frit og uafhængig af Ejendommen ved Familiens eget Arbejde, og naar det er heldigere stillet og kan gennemføre en intensivere Drift, ligger

det jo deri, at største Delen af Ejendommens Indtægt kommer Familien direkte til Nytte. Det er Familien aldeles ligegyldigt, om Kornet staaer i høj eller lav Pris, om Smørret staaer højt eller lavt, om Afgrøden af Kødfrugter eller om Kød staaer højt eller lavt, for saa vidt som det udgør en Del af Familiens daglige Ernæring. Først da bliver der Tale om, at Prisen faar Indflydelse, naar Ejendommen bliver saa stor, at de kontante Udgifter til Rente og Skatter og kontant Udgift til Arbejdskraft blive den overvejende Del. Paa de store Ejendomme, for Herremændene, er det jo forvindende, hvad Familien direkte bruger til sin Ernæring i Forhold til hele Gaardens Drift, og derfor have Konjunkturernes saa stor Betydning for den store Bedrift. For den lille Bedrift have Konjunkturernes kun Betydning for den mindre Del af Indtægten, der skal bruges i kontante Penge. Derfor er det klart, at Husmandsbrug altid maa være de heldigste, og desuden ligger dets Værdi jo for en stor Del i Bygningen. Et Husmandsbrug, der skal svare som her af Regeringen foreslaaet 120 Kr. i Rente, staaer ganske anderledes let og heldigt i Kampen for Tilværelsen end Arbejderne i Byerne, som skulle give disse 120 Kr. for at faa en tarvelig Lejlighed, medens Husmanden for hele Ejendommen kun har en Udgift paa 120 Kr., og for disse har han saa et hyggeligt og godt Hjem, let Udgang til Klæder, Brændsel, Fødemidler og Arbejde lige uden for sin Dør. Naar man derfor siger, at et Husmandsbrug efter Forslaget kommer til at forrente 20—30—40 Kr. pr. Td. Land, medens den store Ejendom ikke en Gang kan svare 15—20 Kr., kunne de to Ting ikke sammenlignes, fordi Familiens Underhold jo er det aldeles overvejende ved Husmandsbruget. Det blev meget rigtigt af den sidste ærede Taler fremhævet, at i de Egne, hvor man har Jordbrug paa 2 à 3 Køer, der savnes ikke Arbejdskraft, og det er en Selvfølge. Hvor der sidder saadanne Familier, der gaa jo Sønnene netop ud og søge Arbejde, og de søge helst til de store Bedrifter for at se mere, end de ere vant til fra Husmandsbruget. Der er den Arbejdskraft, der behøves, og man behøver ikke særlig at lægge an paa at skaffe Husbrug til Arbejderne. Arbejderne ville, naar Husbrugene ere til Stede i tilstrækkelig Mængde, nok finde Hufene med Jord, og deres Familier ville i Tidens Løb kunne afgive den Arbejdskraft, der i øvrigt behøves paa Landet. Det vil desuden have den store Fordel, at de ikke vandre ud, fordi de have lært Dykken at kende ved at have en god og